Asiantuntijalausunto 22.9.2022

Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Viite: Kirjallinen asiantuntijalausunto. Kutsu lähetetty 13.9.2022/ talousvaliokunta

Asia: HE 41/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry kiittää talousvaliokuntaa mahdollisuudesta tuoda esiin näkökantoja liittyen hallituksen esitykseen tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. VALLI ry on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhusalan asiantuntijajärjestö, joka yhdessä 62 jäsenyhteisönsä kanssa tekee töitä paremman vanhuuden puolesta. VALLI ry toimii jäsenyhteisöjensä edunvalvojana. Liitto tuo esille ikäihmisten äänen, kokemuksen ja tarpeen. Vaikuttamistoiminnan ja kehittämistoiminnan lisäksi VALLIssa on toimintoina Ikäteknologiakeskus, Etsivän vanhustyön verkostokeskus sekä Vanhustyön Trainee -ohjelma nuorille.

VALLI ry on aiemmin tuonut esiin tarpeen, jossa huomioidaan pienten järjestöjen toimintaedellytykset esteettömyyden aiheuttamien kustannusten nousun osalta. Tämä on nyt kirjattu hallituksen esitykseen. VALLI ry näkee hyvänä asiana, että yhdenvertaisuusarvioinnissa on selkeytetty toimintarajoitteisen henkilön määritelmää ja ikääntyneet on nostettu omaksi erityisryhmäkseen.

Suomessa on tällä hetkellä n. 0,5 miljoonaa henkilöä, joilla ei syystä tai toisesta ole käytössään verkkopankkitunnuksia, eikä näin ollen tosiasiallista pääsyä digitaalista tunnistautumista vaativaan toimintaan tai palveluun. Näistä henkilöistä suurin osa on ikääntyvää väestöä (yli 65-vuotiaita). Nämä henkilöt voivat toimia digimaailmassa ja asioida sähköisissä palveluissa ainoastaan avustettuina. Digitaalisen henkilöllisyyden uudistustyöllä pystytään vastaamaan osin tähän haasteeseen.

Osa ilman verkkopankkitunnuksia asioivista henkilöistä on vaarassa syrjäytyä ilman säännöllistä tukea ja vaihtoehtoisia asiointitapoja. Toisaalta osa näistä henkilöistä ei kykene tai ei jostain syystä halua ottaa käyttöön digitaalisia palveluita tai laitteita. Näiden kansalaisten palvelut tulee jatkossakin taata esteettöminä, henkilölle sopivalla tavalla, esimerkiksi puhelinpalveluna ja käyntiasiointina. Näitä asiointitapoja on mietitty parhaillaan käsiteltävässä olevassa hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi valtion palveluiden saatavuuden ja

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry
Hämeentie 58–60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi

TUETTU VEIKKAUKSEN TUOTOILLA

toimintojen sijoittamisen perusteista annetun lain ja julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. VALLI ry tulee antamaan tästä kirjallisen lausunnon hallintovaliokunnalle.

Digipalveluissa saavutettavuuden lisäksi on huomioitava myös laitteiden fyysinen hallinta, esimerkiksi ikääntymisestä johtuva näön heikentyminen, käsien vapina tai muistin haasteet vaikeuttavat digitaalisten palvelujen käyttöä ja niiden ymmärrettävyyttä. Myös osaamisen ja digitaalisten palveluiden käyttökokemuksen puute vähentää uuden palvelun kognitiivista saavutettavuutta. Näiden haasteiden takia toimintarajoitteisilla henkilöillä ei ole välttämättä käytettävissään sellaisia apuvälineitä (esim. ruudunlukuohjelma tai puheohjaus), joiden avulla käyttää lain määrittelemällä vähimmäistavalla rakennettuja digitaalisia palveluita ja -sisältöjä.

Muita huomioita hallituksen esityksestä:

VALLI ry:n mielestä jo rakennetun ympäristön esteettömyysvaatimukset on suunniteltava hyvin ja kriteerien tulee olla erittäin selkeät epäselvyyksien välttämiseksi. Fyysisten ympäristöjen esteettömyyden lisäksi täytyy ottaa huomioon myös digitaalinen esteettömyys. Esteettömät digitaaliset palvelut eivät hyödytä kansalaisia, jos niitä käytetään fyysisissä tiloissa, jotka itsessään eivät ole esteettömiä. Tähän liittyvät esimerkiksi konkreettiset opasteet.

Hätäkeskus
VALLI ry pyytää kiinnittämään huomiota moninaiseen laitekantaan, palveluihin ja sovelluksiin, joita niin ikään voi kytkeä hätäilmoitukseen. Väestön ikääntyessä teknologiset apuvälineet tulevat lisääntymään, muun muassa turvateknologia. Vanhoilla ihmisillä saattaa olla käytössä erilaisia kaatumisen tunnistavia sovelluksia tai muita hälytyksiä aiheuttavia turvasovelluksia tai -ratkaisuja kotonaan. Kuinka varmistetaan näiden ilmoitusten aukoton perillemeno hätäkeskukseen ja toisaalta em. laitteista johtuvien turhien tai vahingossa laukaistujen hälytysten aiheuttamat vaikutukset ja kustannukset hätäkeskustoiminnalle.

Kuinka laitevalmistajia voisi velvoittaa huomioimaan yhteneväiset rajapinnat turvateknologian ja hätäkeskustoiminnan välillä? Teknologiset ratkaisut ja tuotteet eivät vielä nykyisellään ole aina riittävällä tasolla saavutettavuuden kannalta. Usein ohjeita ei löydy suomeksi tai ruotsiksi tai käytetty kieli on muuten liian vaikeaa ja teknistä. On ensisijaisen tärkeää, että vanhoille ihmisille käyttöön otettavassa turvateknologiassa on saavutettavat käyttöohjeet ominaisuuksien aktivoimiselle ja käytölle. Tällaisten käyttöohjeiden kohdalla on myös kognitiiviseen saavutettavuuteen kiinnitettävä erityistä huomiota. Kaikilla ikääntyvillä ja vanhoilla ihmisillä ei ole läheisiä avustamassa näissä asioissa.

VALLI ry näkee, että hätäkeskuksen osalta lakiesitys on muotoiltu niin, että se mahdollistaa tulevaisuuden teknologisen kehityksen ilman, että yhteydenottotapa olisi sidottu kommunikaatiovälineeseen. On erittäin tärkeää, että yhteydenottotapa mahdollistaa sellaisen

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry
Hämeentie 58–60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi

kommunikaatiotavan, joka on asiakkaalle esteetön ja saavutettava. VALLI ry:n mukaan kaiken kommunikaation on oltava toteutettavissa myös selkokielellä ja moniaistisuus huomioiden. VALLI ry tukee näkemystä, että nämä mahdollistavat hätäkeskuslaitoksen osalta hätäilmoitusten vastaanottamisen ja vastaamisen toiminnallisen kehittämisen.

Julkinen liikenne

Julkisen liikenteen osalta VALLI ry katsoo, että palveluntuottajalla tulee olla velvollisuus antaa tietoa esteettömistä palveluista. Myös näiden väliaikaisesta puuttumisesta/esteellisyydestä tulisi selkeästi ilmoittaa. Tosiasiallista esteettömyyttä tulee valvoa riittävällä tasolla. Esimerkiksi pelkkä matalalattiajunan olemassaolo ei takaa esteettömyyttä, jos laiturille ei esimerkiksi tietyön tai hissin rikkoutumisen takia pääse, tai lippua ei pysty hankkimaan asemalla sijaitsevan automaatin esteellisen sijoittelun tai sen esteellisen käyttöliittymän vuoksi. Myöskään, jos esimerkiksi junassa ei ole konduktööriä, voi laiturilta junaan nouseminen olla mahdotonta laituritason ja junan lattian väliin jäävän raon vuoksi. Esteettömän liikkumisen lisäksi palveluntarjoajat tulee velvoittaa tuottamaan myös palveluun liittyvä digitaalinen osuus täysin esteettömänä (esimerkiksi liikenteen kulkuvuoroista ja poikkeuksista tiedottaminen, lippujen hankinta jne).

Tosiasiallista esteettömyyttä on myös huomioida muiden matkustajien aiheuttamat vaikutukset. On huolehdittava myös siitä, etteivät kanssamatkustajat tietämättään tuki esteetöntä kulkuväylää, joskus isokokoiset matkatavarat, lastenvaunut tai polkupyörät ovat esteenä kulkemiselle. Esteettömät kulkuväylät ja -alueet tulisi merkitä erittäin selkeästi, esimerkiksi lattiaan ruudukolla, opasteilla tms.

Helsingissä 22.9.2022

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Hanna-Leena Ojalainen
puheenjohtaja

Virpi Dufva
toiminnanjohtaja

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry
Hämeentie 58–60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi

TUETTU VEIKKAUKSEN TUOTOILLA